

Pohjois-Karjalan luonnonsuojelupiiri ry
Kauppakatu 44
80100 Joensuu

24.10.2011

Pohjois-Karjalan ELY-keskus
Ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue
(Hannu Luotonen)
PL 69, 80101 Joensuu

Asia: Lausunto Endomines Oy:n "Karjalan kultalinja" –hankkeen YVA-ohjelma-asiakirjasta

Dnro POKELY/6/07.04/2011

Viite: kirjeenne 7.9.2011

Kiitämme lausuntopyynnöstä sekä lausunnolle myönnetystä lisäajasta.

1. Yleisiä huomautuksia

Käsillä olevassa YVA-ohjelmassa esitelty hanke, Pampalon kultaesiintymän satelliittimalmioiden louhinta pääosin avolouhoksina, on tarkoitus toteuttaa erittäin nopealla aikataululla, vain kahdeksassa vuodessa (2012-2020). Ympäristövaikutusten suhteen on tarpeen tarkastella asiaa huomattavasti pidemmällä aikavälillä, koska kaivostoiminta tulee jättämään pysyvät jäljet toiminta-alueilla, ja vaikuttamaan monella tavalla myös toiminnan vaikutusalueen asukkaiden elinolosuhteisiin paljon pitempään. Yksilön työuraa ajatellen kahdeksan vuoden toimintajakso on erittäin lyhyt verrattuna jopa turveteollisuuden toimintarytmiin, jossa sentään puhutaan esimerkiksi 20 vuoden toiminta- ja työllistävyyksiperiodeista tietyllä kohteella.

YVA- hankkeelle ja kaivostoiminnan aloittamiselle esitetty aikataulu vaikuttaa aivan epärealistisen kireältä. Valvovan viranomaisen ei tule sallia YVA-prosessin mutkien oikomista. Ei ole hyväksyttävää, että ohjelmalle esitetty aikataulu ei mahdollista kunnollisten luontoselvitysten tekemistä. Mikäli näin menetellään, tulee YVA-prosessi todennäköisesti viivästyämään ja mahdollisesti raukeamaan valituksiin.

Missään tapauksessa ei myöskään voida hyväksyä toimintamallia, jossa käsillä oleva viiden satelliittilouhoksen YVA-selvitys muka jollakin tavoin kelpaisi ja riittäisi myös "kultalinjan" kaikkien suunniteltujen ja tulevien louhosten ympäristövaikutusten arvioinniksi. Arviointiohjelman kansikuvasta päätellen on nyt käsiteltävien kuuden malmiaiheen lisäksi ainakin 15 muuta jollakin tavoin kiinnostavaa kohdetta. Arviointiohjelman perusteella vaikuttaa siltä, että YVA-prosessissa ei kuitenkaan näiden paikkojen luonto-olosuhteita ole tarkoitus millään tavoin selvittää. On selvää, että toiminnan mahdollisesti laajetessa, nuo alueet on aikanaan YVAttava samalla tavoin kuin nykyisetkin kohteet.

Hankkeen ympäristö- ja sosiaalisia vaikutuksia tulee tarkastella laajemmin kuin tässä ohjelmassa esitetään. Ohjelma keskittyy ahtaasti toiminta-alueiden (perustettavien ja olemassa olevien kaivospiirien) tarkasteluun, kun tarkastelualueena luonnollisesti tulee olla koko itäinen Ilomantsi, kaivostoiminnan yhteisvaikutukset

alueen muun erittäin intensiivisen ja luontoa peruuttamattomasti muuttaneen ja muuttavan taloustoiminnan kanssa, sekä erityisesti alkuperäisen metsä- ja suoluonnon rippeiden kohtalo ja mahdollisuudet kompensoida niiden menetyksiä. Uudet kaivokset tulevat hävittämään pienvesiä, luonnontilaisia (ojittamattomia) soita ja vanhaa luonnonmetsää. YVA-tarkastelussa tulee esittää kokonaisarvio siitä, kuinka paljon jäljellä olevien lähes tai täysin luonnontilaisten luontotyyppien alasta kaivostoiminnat tulevat hävittämään tai peruuttamattomasti muuttamaan, ja millä keinoin toiminnan harjoittaja voisi vaikutuksia kompensoida (esimerkiksi suoluonnon ennallistamiseen muilla paikoilla on Ilomantsissa erinomaisia mahdollisuuksia).

Kaivostoiminnan liikennevaikutuksia tulee tarkastella huomattavasti perusteellisemmin kuin tässä ohjelmassa on esitetty. Erityisesti on tarpeen katsoa yhteisvaikutuksia samaan aikaan huomattavasti lisääntymässä olevien turvekuljetusten kanssa. Malmirekat ovat vielä kertaluokkaa raskaampaa liikennettä kuin alueen heikkokuntoista tieverkkoa nykyisellään kuormittavat tukki- ja turverekat. Jonkinlainen arvio tiestön kapasiteetista, kaivoskuljetusten vaikutuksista muuhun liikenteeseen, erityisesti talviolosuhteiden vallitessa, on syytä esittää, koska tie 522 on alueen asukkaiden ainoa kulkuväylä Pogostalle. Tulee myös selvittää, onko valtiolla mitään suunnitelmia kyseisen tien kunnan ja turvallisuuden parantamiseen malmirekaliikenteen vuoksi näin nopealla aikataululla.

2. Yksityiskohtaisia huomioita ohjelma-asiakirjasta

Numerointi viittaa ohjelma-asiakirjan kappaleisiin.

2.5 Arvioinnin aikataulu.

Kuten Taulukossa 1 esitetään, on konsultin aikomuksena suorittaa vaikutusten arvioinnit ja laatia arviointiselostus kolmen kuukauden aikana (loka-joulukuu 2011). Kun yhteysviranomaisen lausunnon arviointiohjelmasta on määrä valmistua vasta 11.11., on aikataulu viritetty todella kiireelliseksi. Kuten alla olevasta ilmenee, Luonnonsuojelupiiri pitää aikataulua mahdottomana ja faktisesti YVA-lain vastaisena, koska vaadittavia luontoselvityksiä ei mitenkään ole mahdollista tällä tavoin toteuttaa.

3.1 Karjalan kultalinja ja 3.2. Hankekokonaisuus ja elinkaari.

Kuvattujen kuuden kohteen lisäksi mainitaan olennainen tieto (s. 13): *Lisäksi yrityksellä on muita valtauksia ja valtausvarauksia Alempana sitten virheellisesti väitetään, että YVA-menettelyssä huomioidaan yleisemmällä tasolla myös muut Karjalan kultalinjalla sijaitsevat Endomines Oy:n valtaukset. Ainakaan arviointiohjelmassa ei muista alueista kuitenkaan mainita yhtään mitään. Vaikuttaa siltä, että konsultilla ei ole tarkoitustakaan (ei ainakaan ajallisia mahdollisuuksia) tehdä näillä alueilla mitään luontoselvityksiä.*

Katsomme ehdottomasti, että tulevia valtausalueita ei tässä ohjelma-asiakirjassa esitetyn perusteella millään lailla voida sisällyttää käynnissä olevan YVA-prosessin piiriin. Niiden mahdolliset ympäristövaikutukset tulee aikanaan käsitellä omana arviointinaan.

3.5 Kohteiden sijainti ja alueiden käyttöhistoria

Kohdekuvauksissa on runsaasti ristiriitoja, puutteita ja virheitä. Jonkin verran hämmentävästi jokaisen alueen detaljikartoissa on käytetty tosistaan poikkeavia symboleja. Karttamuotoinen tieto on myös ristiriidassa taulukoissa 3 ja 4 esitettyjen lukujen kanssa. Näillä tiedoilla hankkeet vaikuttavat varsin epämääräisiltä, ja herää epäily, voidaanko ympäristövaikutuksia todellisuudessa tällaisilla tiedoilla edes kyetä arvioimaan.

Hankekuvaukset tulee arviointiselostuksessa esittää täsmällisemmin ja todenmukaisina karttakuvina.

3.5.2 Hosko

Kaivosvesien purkupaikkana on tarkoitus käyttää ojittamatonta Valkeasuota. Kaivoslietteet tulevat tuhoamaan suon ekosysteemin, samoin ilmeisesti sen länsipuolella sijaitsevan suorantaisen lammen.

Soiden luontoarvot on tutkittava ja kuvattava tarkasti, ja mahdollisesti selvittävät niitä korvaavat ennallistuskohdeet

Kuvassa 11 esitetään noin 150 x 800 metrin laajuinen avolouhos. Taulukon 4 mukaan avolouhos olisi sata metriä syvä, mikä ei liene teknisesti mahdollista – näin syvän louhoksen tulee olla huomattavasti leveämpi.

3.5.3 Kuivisto

Kuvaan 13 on sivukiven läjitysalue piirretty alle 2 ha kokoisena, mutta Taulukon 4 mukaan se tulisi olemaan kolmen hehtaarin laajuinen.

3.5.4 Rämepuro

Kuvaan 15 on louhos piirretty ainoastaan noin 2 hehtaarin laajuiseksi, kun Taulukossa 4 sen alaksi ilmoitetaan 6 ha. Avolouhos ilmeisesti tulisi sijoittumaan paljon suuremmalta osin suolle kuin mitä karttakuvasta ilmenee.

Avolouhoksen vaikutukset välittömän lähiympäristön ojittamattomiin soihin tulee kuvata selvityksessä.

Tekstissä tässä kohtaa todetaan oikein, että (kaivospiirin) alueella on ojittamatonta suota. *SEN SIJAAN jäljempänä kohdassa 6.6.3 väitetään, että "suot ovat ojitettuja ja luontoarvoiltaan heikkoja".* Aikataulun mukaan Rämepuron louhoksen valmistelu aloitettaisiin jo ensi vuonna (Kuva 6 s. 15).

Toiminnan aloittaminen Rämepurolla vuonna 2012 ei ole mahdollista, jos kunnollisia luontoselvityksiä kaivospiirin ja sen vaikutusalueen luonnontilaisilla soilla ei ole tehty.

3.5.5 Muurinsuo

Kuvassa 17 esitetyssä kartassa avolouhos esitetään noin yhden hehtaarin laajuisena, kun Taulukossa 4 sen alaksi mainitaan 5 ha.

3.5.6 Kuittila

Karttakuvassa 19 ei ole lainkaan esitetty 12 hehtaarin laajuiseksi suunnitellun avolouhoksen sijoittumista maastoon

4.2 Louhinta ja sivukiven läjitys

Tässä kohtaa esitetään tärkeä tieto, joskin hieman epämääräisesti: *Louhostoiminnan päätyttyä sivukivet todennäköisesti siirretään väliaikaisista sivukiven läjitysalueista tyhjään avolouhokseen, jolloin pysyviä sivukiven läjitysalueita ei tarvita.* Tämä on tärkeä tieto, joka lupaviranomaisen on syytä panna jo tässä vaiheessa merkille, ja kirjata sopivalla tavalla myös tulevaan ympäristölupaan. Huomattakoon, että

jäljempänä kohdassa 4.6.1 (toinen kpl) on jossain määrin erilainen ja tämän kanssa ristiriitainen kirjaus sivukivien sijoittamisesta.

4.3.1. Vesien määrä ja käsittelyvaihtoehdot

Kiinnitämme huomiota toteamukseen (1. kpl keskellä): *Suoalueen ja vesistöjen luontoarvot selvitetään ja mahdolliset vaikutukset arvioidaan ympäristövaikutusten arvioinnissa.* Lupaviranomaisen on syytä tarkistaa, että näin todella tehdään tässä käynnissä olevassa YVA-prosessissa; suunnitelmasta ei käy ilmi, onko selvitystietoa mm kasvistosta, eläimistöä jne. jo menneen kasvukauden aikana kerätty vaadittavassa laajuudessa. Mikäli ei, on selvitystä luonnollisesti jatkettava ensi kesänä.

Suoluonnon kannalta olennaista on toki myös se, että avolouhos laajalti kuivattaa ympäristöään, mikäli louhoksen reunoja ei asianmukaisesti tiivistetä. Tätä tulee riittävässä määrin tarkastella YVA-selvityksessä.

4.6.1 Alueen sulkemis- ja jälkihoitotyöt ja 4.6.2 Vesienkäsittely toiminnan päättymisen jälkeen

Näissä kappaleissa esitetään mielenkiintoisia ja tärkeitä jälkihoitosuunnitelmia, joiden realistisuudesta ei lyhyen esityksen perusteella kuitenkaan voi muodostaa selkeää käsitystä. On syytä toivoa, että YVA-selvityksessä esitetään perusteellisempi kuvaus ja esimerkkejä mainitusta sulfaatinpelkistäjäbakteerien (sulfidibakteerien? purppurabakteerien?) käytöstä, ja sen seurauksista ilmeisesti meromiktiseksi muodostuvan louhosjärven limnologiaan.

5.2 Vaihtoehtojen rajaus

Emme voi hyväksyä (ensimmäisessä kappaleessa) esitettyä muotoilua: *Mikäli samalta alueelta löytyy uusia malmioita, niiden ympäristövaikutusten arvioinnissa on tarkoitus hyödyntää tämän YVA:n tuloksia kyseisen louhoksen ympäristöluvituksen yhteydessä.* Tämä asia ei missään tapauksessa voi olla toiminnan harjoittajan tai konsultin päätettävissä, vaan (harkinnanvaraisestakin) YVA:sta päättää asianomainen viranomainen.

6.1. Aineisto

Luettelossa mainitaan Luontotyyppiselvitykset Hosko, Muurinsuo, Rämepuro. Mitä tarkoittanee luontotyyppiselvitys (jotakin yleisluontoisempaa kuin YVA:n edellyttämät luontoselvitykset?).

Onko mitään selvityksiä tehty Kuiviston ja Kuittilan kaivospiirihakemusten alueilta?

6.6 Kasvillisuus, eläimistö ja suojelukohteet

6.6.1 Hosko

Kysymyksiä: Mainitaan tuoreella kankaalla kasvava järeä kuusikko – onko kyseessä vanha luonnonmetsä tai luonnonmetsän kaltainen vanha metsä? Siis kuvaus metsäkuvion olennaisista rakennepiirteistä tarvitaan. Onko sen lajistoa selvitetty? Todetaan, että kasvillisuus on tavanomaista – entä sienet, jäkälät, selkärangattomat?

6.6.2 Rämepuro

Tässä virheellinen tieto, että suot olisivat ojitettuja. Itse kaivospiirin alueellakin on ojittamatonta Etelä-Suomen viettokeidastyypin suota (VU), jonka yläpuolelle on tarkoitus perustaa sivukiven läjitysalue.

*Pidämme erittäin arveluttavana konsultin kantaa, että linnuston esiselvitys ja **heinäkuussa** tehdyt maastotarkastukset (nekin vain osalla alueista??)riittäisivät käsillä olevan YVA:n luontoselvityksiksi. YVA-konsultti ei ole tehtäviensä tasalla esittäessään, että varsinainen linnustoselvitys voitaisiin tehdä ympäristölupavaiheessa. Vain maastossa selvitettäviä luontoarvoja on sitäpaitsi linnuston lisäksi muitakin.*

7.4.5 Vaikutukset kasvillisuuteen, elämistään ja luonnon monimuotoisuuteen

Tässä kohdassa lueteltujen huomioitavien toimintojen listaan tulee liittää myös 2-vaihtoehdon suunnitellut tielinjaukset. Raskaalle liikenteelle rakennettavat tiet tulevat aiheuttamaan merkittävää ja palautumatonta luontoarvojen vaurioitumista.

Kiinnitämme huomiota lauseeseen (2. kpl): *Kaivospiirien alueelta tehdään luontokartoitukset kesän 2011 aikana (...).* Kun sitten alempana (4. kpl.) mainitaan, että kesän 2011 aikana on tehty linnuston esiselvitys, jonka tavoitteena oli tunnistaa alueelta mahdollisesti linnustollisesti tärkeitä kohteita (...), herää kysymys, onko mitään muita luontoinventointeja tehtykään. Todellinen inventointitilanne toivottavasti kuvataan tarkoin YVA-raportissa, jotta on arvioitavissa, täyttääkö selvitys YVAn edellyttämää kattavuutta missään määrin.

Kuka lienee asettanut (4. kpl viitatun) tavoiteaikataulun, jonka vuoksi "*tarkemman linnustoselvityksen tekeminen YVA-aikana ei ole mahdollista*"? Tästä (ja muiden luontoselvitysten tekemättä jättämisestä) ei nähdäksemme seuraa, että YVA voitaisiin ilman niitä hyväksyä, vaan se, että YVA-prosessin aikataulua täytyy venyttää.

3. Lopuksi

Kokonaisuutena esitetty YVA-ohjelma on jossakin määrin epätydyttävä. Erityisen huolestuttavaa on, mikäli ilmeisesti täysin riittämättömiin ja puutteellisiin luontoselvityksiin tukeutuva ohjelma sellaisenaan hyväksytään. On vaarana, että tällainen mutkia oikova menettely muodostuisi ennakkotapaukseksi. Yhteysviranomaisen on siksi syytä olla erityisen tarkkana siitä, että jokainen YVA-hanke tarkoin suunnitellaan ja toteutetaan säädöksen mukaisesti.

Pohjois-Karjalan luonnonsuojelupiiri ry

Sanna Saarnio, pj

Pekka Ylhäinen, siht